

Vergaderjaar 2023–2024

21 501-28

Defensieraad

Nr. 262

BRIEF VAN DE MINISTER VAN DEFENSIE

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 januari 2024

Hierbij ontvangt u de geannoteerde agenda voor de Informele Raad Buitenlandse Zaken (RBZ) met de Ministers van Defensie, die op 30 en 31 januari 2024 in Brussel plaatsvindt. Op de agenda staat een sessie over de militaire EU-steun aan Oekraïne, een sessie over de paraatheid van de Europese defensie, en een werklunch met vertegenwoordigers van de VN, de NAVO en het Europees Parlement over de situatie in het Midden-Oosten en in de Sahel.

Militaire EU-Steun aan Oekraïne

De Raad zal spreken over het belang van voortzetting van de militaire EU-steun aan Oekraïne. Het gaat daarbij om het leveren van munitie en wapens aan Oekraïne, wat deels vanuit de Europese Vredesfaciliteit (EPF) gefinancierd wordt, en om de EU militaire assistentiemissie (EUMAM) voor Oekraïne waarmee Oekraïense militairen op Europees grondgebied worden getraind. De Europese Raad van 14-15 december 2023 (Kamerstuk 21 501-20, nr. 2005) riep de Raad op om de EPF te voorzien van aanvullende middelen voor de verdere financiering van militaire steun aan Oekraïne. In navolging hiervan zal bij de informele RBZ Defensie gesproken worden over het voorstel van de Hoge Vertegenwoordiger (HV) voor een *Ukraine Assistance Fund* (UAF), een separate envelop binnen de EPF voor militaire steun aan Oekraïne. De Europese Dienst voor Extern Optreden (EDEO) schat dat er EUR 5 miljard per jaar nodig is in de periode 2024–2027 om de levering van militair materieel en trainingen door EU-lidstaten voort te zetten. Naar verwachting zal de HV een update geven over de voortgang van de munitieleveringen aan Oekraïne en EUMAM.

Nederlandse inzet

Nederland hecht belang aan het blijvend steunen van Oekraïne, voor zo lang als dat nodig is. Juist in deze fase van de oorlog is dit essentieel voor de Oekraïense verdediging tegen de Russische agressie. Nederland blijft hierin een voortrekkersrol spelen conform de motie van de leden Piri en

Veldkamp¹ en pleit daarom voor spoedige besluitvorming over het Ukraine Assistance Fund. Het merendeel van de lidstaten is voor een aanpak waarbij per jaar bezien wordt hoeveel middelen er nodig zijn voor het UAF. Het kabinet steunt deze aanpak. In dit kader is er EUR 300,9 miljoen gereserveerd voor de Nederlandse bijdrage in 2024.² Tot op heden ontvangt Nederland een deel van de EPF-bijdrage voor Oekraïne terug via declaraties voor bilateraal door Nederland geleverde steun aan Oekraïne.³

Nederland is positief over de behaalde resultaten van EUMAM Oekraïne in 2023. Er zijn grote aantallen Oekraïense militairen getraind binnen de EU en ook zijn er vele complexe, specialistische trainingsmodules aangeboden van hoge kwaliteit. Het is daarbij van belang om de modules voortdurend aan te passen aan de ontwikkelingen en de Oekraïense behoeften. Nederland draagt bij aan EUMAM Oekraïne met stafofficieren op de hoofdkwartieren van de missie en materieel gerelateerde en specialistische trainingen (bijvoorbeeld op medisch gebied). Ook draagt Nederland geregeld bij aan meer grootschalige EUMAM-trainingen in Duitsland.

Paraatheid Europese Defensie

Om de militaire steun aan Oekraïne voort te kunnen zetten en om in Europa de eigen strijdkrachten in het licht van de verslechterde veiligheidssituatie beter gereed te kunnen stellen en de slagkracht hiervan te vergroten, is het hard nodig om de productiecapaciteit van de Europese defensie-industrie aanzienlijk op te schalen. Hieraan wordt nu in zowel EU als NAVO-verband en op nationaal niveau in de lidstaten hoge prioriteit gegeven. De EU besloot in het voorjaar van 2023 om een aanzienlijk budget vanuit het EPF beschikbaar te stellen voor gemeenschappelijke aanschaf van munitie door de lidstaten voor Oekraïne. Daarnaast zijn afgelopen najaar twee nieuwe EU-instrumenten in werking getreden: ASAP⁴, de verordening ter ondersteuning van grotere productie van munitie en EDIRPA⁵, de verordening om de gezamenlijke aanschaf van capaciteiten door lidstaten te stimuleren. Het gaat om korte termijn instrumenten die 2025 aflopen. Het kost enige tijd om de productiecapaciteit van de Europese defensie-industrie te verhogen. De Europese Commissie verwacht dat de productiecapaciteit in de loop van 2024, als gevolg van de geplaatste bestellingen, aanzienlijk zal stijgen. De Europese Commissie heeft aangekondigd dat het eind februari 2024 een Europese Defensie-industrie Strategie (EDIS) en een bijhorend voorstel voor een Europees Defensie Industrieprogramma (EDIP) zal presenteren. Deze moeten bijdragen aan het op de middellange- en lange termijn versterken van de Europese Defensie Technologische en Industriële Basis (EDTIB). Ook moeten de voorstellen bijdragen aan het stimuleren van meer defensiesamenwerking tussen lidstaten op gebied van ontwikkeling en aanschaf van defensiecapaciteiten. EDIP is de opvolger van de korte termijn instrumenten ASAP en EDIRPA. Over de toekomstige voorstellen EDIS en EDIP loopt op dit moment vanuit de Commissie een consultatiefase met de lidstaten en de defensie-industrie. Tijdens de informele Raad zal Commissaris Breton zijn voorlopige ideeën met betrekking tot EDIS en EDIP delen en zullen de lidstaten daarop reageren.

¹ Motie van het de leden Piri en Veldkamp (Kamerstuk 21 501–20, nr. 1993) over uitspreken dat Nederland een voortrekkersrol moet blijven spelen in het steunen van Oekraïne.

² Kamerbrief Steun Oekraïne in 2024, d.d. 17 november 2023, Kamerstuk 36 045, nr. 171.

³ Kamerbrief leveringen militaire goederen aan Oekraïne d.d. 14 december 2023, Kamerstuk 22 054, nr. 374

⁴ Act in Support of Ammunition Production

⁵ European Defence Industry Reinforcement through common Procurement Act

Nederland onderstreept het belang van Europese samenwerking bij het versterken van de EDTIB, in bijzonder het opschalen van de productiecapaciteit van de Europese defensie-industrie. Dit is, zoals aangegeven, hard nodig om de militaire steun aan Oekraïne voort te kunnen zetten en om onze eigen gereedstelling te verbeteren. Het kabinet acht het van groot belang dat Oekraïne in haar wapen- en munitiebehoefte wordt voorzien. In dat kader heeft het kabinet vorig jaar via twee sporen meegedaan aan gezamenlijke aanschaf van munitie voor Oekraïne: voor 130 miljoen euro aan het inkoopproject van het *Europees Defensie Agentschap* (EDA) en voor 130 miljoen euro aan het door Duitsland geleide inkoopproject. Ook dit jaar zal het kabinet munitie aanschaffen voor Oekraïne en voor onze eigen krijgsmacht, deels gezamenlijk met andere lidstaten, conform de motie van de leden Tuinman van Campen.⁶ Het kabinet zal dat daar waar mogelijk met inschakeling van Nederlandse industrie doen.

Het kabinet kijkt uit naar de aankomende Commissievoorstellen voor EDIS en EDIP. Het opschalen van productiecapaciteit is een prioriteit. Daarbij is het ook van belang dat de defensie-industrie voldoende toegang heeft tot kapitaal om te kunnen investeren. EDIS en EDIP dienen ook voorstellen te bevatten ter bevordering van de leveringszekerheid van militair materieel en voldoende aandacht geven aan onderzoek en ontwikkeling van nieuwe defensie-capaciteiten. Om de Nederlandse prioriteiten voor EDIS en EDIP in Brussel over het voetlicht te brengen heeft het kabinet non-papers opgesteld. Deze documenten zijn als bijlagen meegestuurd met deze geannoteerde agenda.

Nederland verkent momenteel ook nationaal de mogelijkheden voor structurele versterking van productie- en leveringszekerheid van militair materieel voor de Nederlandse krijgsmacht om de gereedstelling en het voortzettingsvermogen te vergroten. Nederland zoekt naar nationale en internationale mogelijkheden voor samenwerking in Europees en NAVO verband. Zo worden in Europees-verband via de *NAVO Support and Procurement Agency* (NSPA) 1.000 Patriot-luchtverdedigingsraketten besteld, waarvan een deel voor Nederland is bedoeld. Naast Nederland doen Duitsland, Roemenië en Spanje mee.

Actuele Zaken

Tijdens een werklunch, waarbij vertegenwoordigers van de NAVO, de VN en het Europees Parlement aanwezig zullen zijn, zal de Raad spreken over de situatie in het Midden-Oosten en in de Sahel.

Situatie in het Midden-Oosten

Het gewapende conflict tussen Israël en Hamas heeft grote impact op de bevolking van zowel Israël als in de Palestijnse gebieden. De huidige situatie in Gaza is zorgwekkend en blijft verslechteren. Er zijn te veel onschuldige levens verloren en de schaal van het leed en de verwoesting in Gaza door Israëls bombardementen is enorm. Nederland benadrukt in diplomatieke contacten het belang van proportionaliteit in de militaire response van Israël. Nederland roept Israël op om hierbij aantoonbaar terughoudend en zeer gericht te handelen. Het collectieve lijden van de burgerbevolking, waaronder veel kinderen in Gaza, moet stoppen. Daartoe is onmiddellijke actie nodig. Nederland onderstreept daarbij de verplichting van Israël om de humanitaire toegang te verbeteren. In december 2023 is een resolutie in de VN-veiligheidsraad aangenomen die pleit voor het scheppen van voorwaarden voor een duurzame beëindiging van de vijandelijkheden. Nederland verwelkomt deze

⁶ Kamerstuk 21 501-20, nr. 1978, 12 december 2023.

resolutie en blijft onderstrepen dat er op grote schaal onmiddellijke, veilige en ongehinderde verstrekking van humanitaire hulp moet worden toegelaten en gefaciliteerd. De huidige toevoer van humanitaire hulp is momenteel onvoldoende. Nederland verkent daarom doorlopend, samen met partners, mogelijkheden voor het leveren van humanitaire goederen via maritieme corridors en via de lucht. Samenwerking met (internationale) partners op dit gebied is essentieel en het kabinet verwelkomt daartoe de aanstelling van de Speciaal Humanitair en Wederopbouw Coördinator voor Gaza van de VN. Tegelijkertijd blijft ook het risico op verdere uitbreiding van het conflict in de regio aanwezig, onder meer gezien de ontwikkelingen aan de grens met Libanon.

Nederland steunt met klem de oproep om te werken richting een duurzame stopzetting van de vijandelijkheden en blijft zich inzetten voor een twee-statenoplossing. De Palestijnse veiligheidssector speelt daarin een belangrijke rol. Om deze te versterken draagt Nederland daarom bij aan de missies USSC en EUPOL COPPS en zal bezien of de Nederlandse bijdrage aan deze of andere missies dient te worden aangepast. Het kabinet is bezorgd over de aanvallen die recentelijk door Houthi-eenheden zijn uitgevoerd op commerciële en marineschepen in de Rode Zee. Deze acties vormen een bedreiging voor de maritieme veiligheid en het ongehinderd transport van goederen alsmede het beginsel van vrij en veilig scheepvaartverkeer. Een veilige doorgang door de Rode Zee is in direct Nederlands belang. Om die reden draagt Nederland bij aan de maritieme operatie onder leiding van de Verenigde Staten, *Prosperity Guardian*.⁷ Deze operatie is gericht op het waarborgen van vrije en veilige doorvaart in de Rode Zee en de westelijke Golf van Aden. De operatie is onder leiding van het reeds bestaande samenwerkingsverband *Combined Maritime Forces* (CMF). Gezien de Rode Zee in het operatiegebied van de maritieme EU-operatie EUNAVFOR Atalanta valt, wisselt deze operatie informatie uit met partners over de situatie. In Brussel wordt op dit moment tevens gekeken naar een mogelijke EU-missie in het Rode Zee gebied ter bescherming van koopvaardij schepen en met name waar Europese belangen in het geding zijn.

Op 11 en 12 januari 2024 hebben de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk gewapend opgetreden tegen de militaire infrastructuur van de Houthi's, met als overkoepelend doel de-escalatie en het herstel van het recht van vrije doorvaart in de Rode Zee. Naast politieke steun geeft Nederland, op verzoek van de VS, ook niet-operationele militaire steun aan deze operatie door middel van de inzet van één stafofficier.⁸

Nederlandse inzet

Zr.Ms. Holland is sinds 28 november 2023 aanwezig in de Middellandse Zee en voert daar verschillende NEO-oefeningen uit om snel inzetbaar te kunnen zijn om hulp te bieden wanneer de situatie daar om vraagt.

Aanvullend kan Zr.Ms. Holland ingezet worden voor humanitaire hulpverlening. Dit doet Nederland in voorkomend geval in nauwe coördinatie met internationale partners.

Onmiddellijke actie is nodig om de humanitaire catastrofe die zich in Gaza ontvouwt een halt toe te roepen. De huidige toevoer van humanitaire hulp is onvoldoende. Nederland blijft VN- en partnerorganisaties steunen die humanitaire hulp verlenen en zet samen met internationale partners in op het versnellen en verruimen van de aanvoer van humanitaire goederen naar Gaza. Ondanks berichtgeving in de media over een mogelijke humanitaire corridor over zee, kent deze optie nog steeds grote praktische en logistieke beperkingen. De grensovergangen bij Rafah en Kerem Shalom hebben daarom nog altijd prioriteit. Tegelijkertijd blijft het kabinet

⁷ Kamerstuk 27 925, nr. 963, d.d. 20 december 2023

⁸ 2024D00453, 12 januari 2024

samen met andere partners werken aan alternatieven, waaronder via zee en lucht. Doorlopende en onafgebroken humanitaire toegang is essentieel. Het kabinet dringt voorts samen met internationale partners aan op nieuwe, frequente humanitaire pauzes.⁹ Nederland blijft zich inzetten voor een tweestaten-oplossing. Het versterken van de Palestijnse veiligheidssector is daartoe van belang. Nederland draagt daarom bij aan de missies USSC en EUPOL COPPS, die tevens een bijdrage leveren aan het tegengaan van kolonistengeweld en het bevorderen van stabiliteit. Daarnaast is het bevorderen van maritieme veiligheid en het ongehinderd transport van goederen over zee nadrukkelijk in het Nederlandse economische- en veiligheidsbelang. De VS hebben Nederland op 28 november 2023 schriftelijk verzocht een bijdrage te leveren aan operatie *Prosperity Guardian*. Nederland zal een bijdrage van maximaal twee stafofficieren aan deze operatie leveren.¹⁰ Ook draagt Nederland sinds 2020 bij aan het Frans geleide ad-hoc coalitieverband *European Maritime Awareness in the Strait of Hormuz* (EMASoH) en sinds 2009 aan EUNAVFOR Atalanta. Nederland heeft een positieve grondhouding ten aanzien van een mogelijke EU-missie in de Rode Zee.

Sahel en West-Afrikaanse Kuststaten

De HV zal naar verwachting ingaan op de stand van zaken rondom de verschillende militaire en civiele EU-missies in de Sahel en de West-Afrikaanse Kuststaten. Op 4 december 2023 heeft Niger aangegeven de samenwerking met EUCAP Sahel Niger en de EU *Military Partnership Mission* (EUMPM) op te schorten. EUMPM is inmiddels uit Niger vertrokken en EUCAP Sahel Niger is aan het afbouwen met zicht op volledige terugtrekking in de zomer van 2024. Er zal naar verwachting ook gesproken worden over de toekomst van EUCAP Sahel Mali en EUTM Mali omdat de mandaten van beide missies in begin 2024 zullen worden herzien.

De recente ontwikkelingen in de Sahel versterken het belang van veiligheidsinzet in de West-Afrikaanse kuststaten in de Golf van Guinee. De EU is in november 2023 een veiligheids- en defensie-initiatief gestart ter ondersteuning van Benin, Ghana, Ivoorkust en Togo. Dit geïntegreerde civiel-militaire partnerschap richt zich in eerst instantie op het opbouwen van een dialoog met deze vier landen over veiligheid en defensie door enkele civiele en militaire adviseurs op de EU-delegaties te plaatsen. In vervolgfases van het initiatief zal, afhankelijk van de behoeften van de betreffende landen, verdere samenwerking en ondersteuning worden vormgegeven.

Nederlandse inzet

Nederland betreurt het stopzetten van de civiele en militaire EU-missie door Niger.

Voor Mali geldt dat Nederland, vanwege de verslechterde veiligheidsomstandigheden voor het personeel en het gebrek aan effectiviteit van de missie in de huidige context, voorstander is van het afschalen of beëindigen van EUTM Mali. Het kabinet heeft eerder al besloten om de vier Nederlandse militairen in EUTM Mali eind oktober 2023 uit te laten roteren en deze functies voorlopig niet opnieuw te vullen. Het kabinet zet, onder voorwaarden, in op continuering van de civiele missie EUCAP Sahel Mali. Voorwaarde voor het voortzetten van de Nederlandse bijdrage (momenteel drie civiel experts en één politiefunctionaris) is dat de

⁹ Zoals gemeld in de Kamerbrief Voortzetting militaire steun ten behoeve van Gaza en de regio, d.d. 12 december 2023 (Kamerstuk 23 432, nr. 505)

¹⁰ Zoals gemeld op 20 december jl. in de Kamerbrief veiligheidssituatie Irak en gevolgen voor de Nederlandse aanwezigheid (Kamerstuk 27 925, nr. 963, 20 december 2023).

veiligheidssituatie voldoende gewaarborgd blijft en het mandaat van de missie uitvoerbaar blijft. Het hoofdkwartier van de missie bevindt zich in Bamako en richt zich vooralsnog enkel op adviseren van veiligheidsactoren daar. Vooralsnog zijn er geen indicaties dat het mandaat niet uitvoerbaar is of dat de veiligheidssituatie in Bamako niet voldoende gewaarborgd blijft. Defensie levert in de tweede helft van 2024 een stafofficier voor de planning- en coördinatiecel in Brussel, die de uitkomsten van de dialoog tussen de deelnemende landen en de civiele en militaire adviseurs van de EU-delegaties helpt omzetten in concrete projecten.¹¹

Het kabinet is positief over de versterkte samenwerking tussen de EU en de West Afrikaanse kuststaten op gebied van veiligheid en het genoemde veiligheids- en defensie-initiatief. Ik bracht begin januari 2024 een bezoek aan de regio. Tijdens dit bezoek heb ik onder andere de Nederlandse financiële bijdrage van drie miljoen euro over een periode van drie jaar aan de *International Counterterrorism Academy* (AILCT) aangekondigd. Deze academie is opgericht om regionale contraterrore samenwerking te versterken. Daarnaast heb ik met mijn Ivoiriaanse collega gesproken over onderzoek naar een eventuele uitbreiding en verduurzaming van de samenwerking tussen Nederlandse *special forces* met hun krijgsmachten, voortbouwend op de bestaande relaties vanuit de door de VS-geleide internationale oefening *Flintlock*. Ook in Senegal heb ik gesproken over het onderzoeken van nadere samenwerking, onder andere op het gebied van maritieme veiligheid.

De Minister van Defensie,
K.H. Ollongren

¹¹ Kamerbrief inzake Nederlandse inzet in de Sahelregio, d.d. 5 december 2023, (Kamerstuk 29 237, nr. 201).